

Hoeveel bewaast zoudt gij leven als uitverkorene Gods!

Hoeveel zaliger zoudt gij u voelen als onder den adem van Christus!

Hoeveel persoonlijker zoudt gij u openbaren als een, die uit de waarheid is, omdat gij de stem van de Waarheid hoort.

Zwijg, afgod van het eigen Zelf, voor het Woord van mijn God.

In God zal ik het Woord prijzen!

In den Heere zal ik het Woord prijzen!

HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

Reformatie in de prediking.

X.

Het resultaat van onze enquête. VIII.

De reformatische wenschen, welke het meest op den voorgrond stonden, waren alzoo:

1. Het bevindelijk element in de prediking heeft dringend versterking noodig.

2. De prediking dient meer tijdpredding te zijn en rekening te houden met de geestelijke stroomingen onzer dagen.

Wij gaan nu in de orde van de talrijkheid, waarmee de wenschen geuit worden verder.

3. Er komt meer bezieling in de prediking. Er is ook een lezer, die stipuleert, dat hij van een rustige preek houdt. Maar de overgrote meerderheid vindt de wijze, waarop de preek worden voorgedragen, te rustig. Natuurlijk wordt dit op verschillende manier onder woorden gebracht en ook verschillend beargumenteerd.

Sommigen herinneren aan het woord van Paulus, dat hij de menschen beweegt tot het geloof. Zij missen in vele preeken de bewegende, de meevende kracht. Er worden vaak wel gedachten uitgesproken, waarvan men zegt: wat is dat mooi! Maar er wordt niet zó op de gemeente ingewerkt, dat de eerste vraag, waardoor op de prediking gereageerd wordt, deze is: Heere, wat wilt gij, dat ik doen zal. Een ander geeft den raad in de kerkeraadskamer boven de deur, die naar den kansel leidt, als wandtekst op te hangen: zij vurig van geest. De preek, zoo verklaart hij zich nader, staan tegenwoordig op een hoog plan.

Stilistisch zijn ze over het geheel uitstekend verzorgd. Maar in plaats, dat er gememoriseerd wordt, wordt bijna van het begin tot het eind door menigen dominee voorgelezen. Nu zijn er, aldus vervolgt hij, die zó kunnen lezen, dat men het schier niet merkt en het contact met de gemeente ook door de oogen bewaard blijft. Maar dit is slechts enkelen gegeven. Bij de meesten dooft door het gestadig kijken in het preekboekje het vuur uit, ook al verheffen zij nu en dan de stem. Aan den stijl wordt het bezielende opgeofferd. In verband hiermee stelt hij een reeks vragen, welke wij hier niet kunnen beantwoorden. Wij vatten hier slechts in het kort meeningen saam. Later hopen wij onze eigen gedachten dienaangaande te ontwikkelen. Een predikantszoon verhaalt, hoe zijn vader de week indeelde. 's Vrijdagsavonds moesten de beide preeken voor den Zondag klaar zijn. De Zaterdag werd geheel besteed om ze in te studeeren. Tegenwoordig, zoo gelooft hij, hebben de predikanten daarvoor geen tijd meer. De gemeente draagt daaraan schuld. Ze is in elk opzicht veeleischender geworden. Daar heeft men b.v. de plaatselijke kerkbodes. Dat kerken, waarin drie of meer predikanten zijn, zich de weelde van een kerkbode permitteeren, laat hij daar. Dan heeft ieder slechts een deel van den last. Doch dat betrekkelijk kleine kerken een kerkbode uitgeven, vindt hij zó zó. Welk een krachtsverspilling, zegt hij. In plaats dat men enkele groote kerkelijke bladen leest, worden er wekelijks vijftig of nog meer meditaties geschreven. Daarenboven beantwoorden ze volgens hem maar zelden aan het doel. Want over de belangen der plaatselijke kerk is men spoedig uitgepraat. Daarom schrijft men niettegenstaande hoogstens een paar honderd abonné's het onder de oogen krijgen al spoedig voor heel het kerkelijk vaderland. Ik geef — zoo voegt hij er aan toe — niet de domine's hiervan de schuld. Ik heb een jeugdvriend, thans zelf

predikant in een vrij groote gemeente, op wien veel aandrang wordt uitgeoefend om een kerkbode uit te geven. Maar hij weigert dat beslist, hoewel er in zijn gemeente zijn, die dat onaangenaam vinden. Met hem sprak ik ook meermalen over de vraag, hoe het toch komt, dat er zoo weinig geestdrift in de prediking is. Och, zei hij eens, je vader leefde in den gelukkigen tijd toen een dominee zich nog hoofdzakelijk aan zijn preek kon geven, maar wij, tegenwoordige dominees, moeten meestal tusschen al ons ander werk door ook nog preeken. Het heugt mij nog heel goed, hoe vervelend de laatste dagen van de week en de Zondag voor ons, kinderen, waren. Niet alleen was vader dan slechts bij uitzondering voor anderen te spreken, maar ook voor ons was hij bijna ongenikbaar. Aan tafel was hij met zijn gedachten ergens anders en nam zelden deel aan het gesprek. Als wij ons voelden te kort gedaan en erover klaagden, antwoordde hij: ja, jongens, de gemeente gaat vóór. En wanneer ik nu nog in de gemeente kom, waar vader gestaan heeft en ik hoor met hoeveel eerbied men nog altijd over hem spreekt en hoevelen hij tot zegen is geweest, dan worden die vervelende dagen mij de liefste uit heel mijn jeugd. Ik wilde wel, dat ik iets van het geweldige vuur en de brandende liefde van mijn vader had, ik zou, geloof ik, een brochure schrijven en die op ruime schaal verspreiden en daarin o.m. mijn Gereformeerde broeders en zusters op het hart binden: gunt toch uw predikanten niet alleen tijd om preeken te „maken“, maar om in hun preeken in te leven, dan moogt gij verwachten, dat zij in den naam van den Heere Jezus u zullen leeren als machthebbenden en niet als de schriftgeleerden.

Maar genoeg uit dezen brief, die zulk een sympathieke pieteit ademt. — Het kost mij zooveel moeite, zoo biecht een ander, om met mijn gedachten uit mijn werk los te komen. Hoor ik nu een boeiende preek dan is dit een middel, dat haast nooit zijn doel mist, om mij uit mijn dagelijkse sleur uit te halen. Maar hoor ik een preek, hoe goed die ook in elkander zit, waarin de warmte wordt gemist en die min of meer zorgeloos wordt voorgedragen, dan word ik zelf ook niet warm. Ik wil graag de fout bij mijzelf zoeken, ofschoon ik mag zeggen, dat ik des Zondagsmorgens nooit vergeet voor mijn predikanten te bidden en dat ook in alle oprechtheid doe. Ik blijf er ook niet lijdelijk onder, maar span mij, hoewel ik hierin niet altijd even getrouw ben, in. Maar mag ik dan niet, waar ik onder een bezielende preek gewoonlijk geheel opleef, de gevolgtrekking maken, dat de Heere ook aan de wijze van preeken een zegen verbindt? De predikanten moesten eens weten (want ik sta hier niet alleen) hoevelen er snakken naar meer warmte, meer bezieling in de prediking. Ik hoop niet, dat ik de gezalfden des Heeren aantast, wanneer ik schrijf, dat menig predikant zich zoo weinig inspannt, als hij op den kansel staat. Maar de groote belangen, welke de Heere aan hen heeft toevertrouwd, zijn toch wel groote inspanning waard. Ik zou niet gaarne zien, dat zij zóo geweldig preeken als Whitefield, die meer dan eens door een bloedspuwing zijn rede niet kon voortzetten. Maar van dit uiterste zijn wij wel heel ver af. — Verschillende deelnemers merken op, dat de ingezonken geestelijke toestand van tegenwoordig oorzaak is van het tekort aan bezieling in de prediking. Als iemand werkelijk bezielend preekt, vindt hij wel in grooten kring waardeering, maar er blijven er toch altijd, die oordeelen: wat vindt die man zich op. „Wij krijgen de prediking, welke wij verdienen.“ Van de belijders van 's Heeren naam gaat niet genoeg opgewektheid tot de predikers uit. „Enkelen, die goede sprekers zijn, worden op de handen gedragen, maar de anderen laten wij links liggen, in plaats dat wij hen met warmte omringen, opdat zij ook zelf weer warmte kunnen uitstralen.“ Er moet, zoo is sommiger oordeel, onder ons komen een treuren over ons verlaten van de eerste liefde. „Wij zijn wel alleszins godsdienstig, maar wij zijn zoo weinig godzalig.“ „Als ons hart en ons vleesch maar uitroepen tot den levenden God, zou dit van invloed zijn op de predikers en de prediking zou meer inslaan.“

Het ligt niet in onze bedoeling bij elk punt zoo lang te toeven.

Het leek ons echter wel van belang deze opmerkingen door te geven.

Classis en Classicaal bestuur.

Wie in de taal van het Gereformeerde Kerkrecht denkt, hoort vreemd op, wanneer er gesproken wordt van het 350-jarig bestaan van de Classis Amsterdam.

Wat toch is een classis?

Een classis is geen aardrijkskundig begrip.

Ook geen directorium, dat wel in de personen wisselt, maar als college blijft bestaan.

Een classis is naar Gereformeerd Kerkrecht een vergadering.

Een vergadering van bepaalde kerken in een bepaalde streek.

Niets minder.

Maar ook niets meer.

Zoo'n classis, d.w.z. zoo'n vergadering kan dus slechts zoolang bestaan, als de vergadering zelf duurt.

Daarom was het dwaasheid van de mannen van 1816 om de classis Amsterdam op te heffen.

Die had zichzelf opgeheven, toen zij bij de jongste samenkomst door den praeses was gesloten.

Maar een niet minder groote vergissing is het te spreken van het 350-jarig bestaan van een classis, d.i. van een vergadering.

Daarvoor zou die vergadering 350 jaar hebben moeten duren.

Wij laten ons fleschje met spot-inkt gesloten, maar men begrijpt, welke zonderlinge voorstellingen aan deze idee verbonden zijn.

Hier is dan ook een betreftenswaardige doorhaspeling van classis en classicaal bestuur.

Een classicaal bestuur kan eeuwen bestaan.

Het classicaal bestuur van Amsterdam bestaat sinds de Nederl. Hervormde Kerk werd opgericht.

Maar vóór dien tijd was daarvan geen sprake.

Men mag derhalve geen drie en een halve eeuw teruggaan.

En de classis Amsterdam was er weer, zoodra de kerken der Chr. Geref. Kerk in en rond Amsterdam, die in 1834 het juk hadden afgeworpen weer samenkwamen.

Maar die classis bestond dan, zoolang de vergadering duurde.

Een classis bestaat gewoonlijk niet langer dan één dag.

Het feest van het zoogenaamde 350-jarig bestaan van de classis Amsterdam kan alzoo geen Gereformeerde meevieren.

Of hij zou zijn kerkrecht met voeten moeten treden.

Verdeel en heersch.

In de schismatische pers wordt schier eendrachtig de taktiek van het „verdeel en heersch“ toegepast.

Het is te verstaan, dat deze nieuwe richting proselitiën wil maken.

Maar het schijnt wel, dat zij bijna geen anders kans ziet dit te bereiken dan door te trachten onder de leden onzer kerken beroering te wekken.

Ofschoon wij onzen tijd niet in beslag laten nemen door polemiek met de schismatische pers, moet toch nu en dan het zwijgen verbroken.

Zoo ook naar aanleiding van de opzienbarende onthulling, welke pas Dr Geelkerken in de „Overtoomsche Kerkbode“ deed.

Er is vóór enkele weken een anonieme brochure verschenen, geschreven in het Geelkerkiansch.

De schrijver, die zich als Gereformeerd predikant aandient, blijkt een herkauwende conscientie te bezitten.

Zijn zoogenaamde conscientiekreet bepaalt zich ertoe allerlei opmerkingen, welke vooral in de schismatische pers al honderde malen gedebiteerd zijn, te herhalen. Af en toe roept hij dan uit: het is verschrikkelijk of zoo iets.

Van schismatieken kant toont men zich met deze onbetekenende brochure hoogelijk ingenomen. Men put zich uit in verzekeringen, dat men den schrijver niet kent.

Dr Geelkerken voegt hierna nog toe: Trouwens, dat niet één enkele predikant, maar heel veel predikanten in staat moeten worden geacht een dergelijke „conscientiekreet“ te laten hooren, bevreesd niet wie als schrijver dezes onlangs uit de predikantenlijst dier Geref. Kerken zonder moeite, niet minder dan een acht-en-veertig-tal namen van predikanten kon samenlezen van wie het hem bekend is, dat zij principieel min of meer het standpunt onzer kerken in H. V. deslen. Ga onder

zulke omstandigheden maar eens zoeken naar den schrijver van juist deze brochure!"

Zonder moeite vond hij er achten-veertig!

Op den kop af vier dozijn!

Vraag eens hoeveel hij er met moeite zou hebben ontdekt!

En dan gaat het alleen over predikanten, die hem bekend zijn.

Hoeveel kunnen er hem nog onbekend zijn!

Met moeite had hij er zeker nog wel tweemaal vier dozijn kunnen krijgen. Dat maakt twaalf dozijn. Niet een gros. Die zijn natuurlijk het gros. Zoodat men zou kunnen zeggen, dat het gros der predikanten in „H. V.” hoort.

En dan nog die aan Dr G. onbekenden.

Men mag aannemen, dat niet alle predikanten hun diep geheim aan Dr G. als aan hun biecht vader verraden. Laat ons veronderstellen, dat 1 op de 5 dit doet. Dat is toch zeker aan den lagen kant. Dan moeten er 5×144 predikanten met Geelkerkianisme besmet zijn. Alzoo naar ruwe schatting een goede 700. Derhalve meer predikanten dan er predikanten in onze kerken zijn. Want er zijn er nog geen 600. Hoort toch eens menschen, hoe erg het in de Gereformeerde Kerken is gesteld.

Men zal zich herinneren, hoe Dr Geelkerken indertijd berekende, dat $\frac{1}{4}$ van de kerk van Amsterdam-Zuid achter hem stond. Maar het vreemde deed zich daarbij voor, dat na de scheuring er ongeveer $\frac{1}{4}$ van het getal leden in die kerk was overgebleven. $\frac{1}{2}$ was opeens $\frac{1}{4}$ geworden. Wat was er geschied? Dat één achtste was binnen een week zóó uitgekomen in menigte, dat het zich had verviervoudigd.

De mededeeling van Dr G. heeft natuurlijk de toelag om in „H. V.” blijdschap, maar vooral om in de Gereformeerde Kerken onrust te wekken.

Doch zoo iemand een zweempje van onrust in zich voelt opkomen, dan gelieve hij te bedenken, dat de rekenkunde van Dr G. van die van Bartjes veel verschilt.

Trouwens, is achten-veertig niet te onthouden in 4 en 12 en zijn 4 en 12 niet symbolische getallen? Is dan de hypothese zoo ongerijmd, dat die 48 predikanten behooren tot een hogere werkelijkheid?

Hoe gemakkelijk men er van die zijde toe overgaat om Gereformeerden te annexeren bij het schisma bewijst Dr G.'s collega, Ds Buskes.

Over de benoeming van Dr L. van der Horst tot hoogleeraar aan de Vrije Universiteit schreef deze: „Intusschen is tot hoogleeraar in de psychiatrie en de experimenteele psychologie benoemd Dr L. v. d. Horst, die in den strijd tegen Assen en voor Dr Geelkerken een voortaanstaande plaats heeft ingenomen. Dr L. v. d. Horst staat vierkant tegenover Assen. Natuurlijk is dit aan de Vrije Universiteit zeer wel bekend. Toch schrijft Prof. V. Hepp in „De Reformatie” van Dr L. v. d. Horst „een man van wien de faam uitgaat, dat de Gereformeerde beginselen hem van harte lief zijn”. Ik schrijf deze woorden niet neer om onrust te stoken. Ik wil er alleen op wijzen, dat men aan de Vrije tegenover het volk den schijn aanneemt het met Assen eens te zijn, maar tegelijk een man tot hoogleeraar benoemt, van wien iedereen weet, dat hij tegen Assen zeer ernstige bezwaren heeft.”

Totnuogtoe hadden wij den indruk, dat Ds Buskes er niet van hield dingen en personen in een verkeerd daglicht te plaatsen.

Maar hij maakt het ons wel moeilijk.

Waarom verzwijgt hij in dit bericht in „W. en G.”, dat Dr L. van der Horst zich niet alleen uit „W. en G.” heeft teruggetrokken, maar voor geruimen tijd reeds met de schismatische kerk van Amsterdam-Zuid heeft gebroken en tot de Gereformeerde Kerk is teruggekeerd?

Dit kan Ds Buskes niet onbekend zijn.

Dit feit is toch zeker niet zonder gewicht.

Het verzwijgen daarvan kan niet anders dan opzettelijk zijn.

Hoe is dit te rechtvaardigen?

Hij getuigt, dat het hem niet te doen is om onrust te stoken, maar dat men aan de Vrije Universiteit — want daarop komt het neer — het Gereformeerde volk een rad voor de oogen draait.

Erg veel verschil zien we tusschen het een en het ander niet.

We nemen aan, dat het Ds Buskes' doel niet is om onrust te stoken.

Maar hij weet heel goed, dat dit toch de portie van zijn daad is.

Zijn woorden zouden, indien men er naar luisterde, het vertrouwen in de Vrije Universiteit ondermijnen.

Weet Ds Buskes, wat er aan de Vrije Universiteit is geschied voor tot de benoeming van Dr van der Horst is overgegaan?

Laat hij het Dr van der Horst zelf maar eens vragen of hij „vierkant tegenover Assen” staat.

Hij zal het wel anders vernemen.

De wijze, waarop Ds B. over deze zaak zich uitliet en met deze zaak zich liet liet, moet op z'n zachtst als lichtzinnig en onverantwoordelijk worden veroordeeld.

Als die 48 predikanten van Dr G. even principieel aan den kant van het „H. V.” staan als Dr van der Horst, dan hoop ik, dat zij nog lang en met eere in onze kerken zullen dienen.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

De vragers onder onze lezers lieten m'n zomer-vacantie wel belangrijk vroeger ingaan dan de officiële, doch tot m'n genoegen schijnen ze haar niet zooveel later te willen doen eindigen. Ten minste, als de enkele vragen, die inkwamen, de voorloppers zijn van meerdere. Omdat de voorraad nog niet groot is, zal ik het — doch onder de uitdrukkelijke verklaring, dat ik niet geacht wil worden, daarmee een praecedent te scheppen — ditmaal niet de keur van het „geestelijk” in den titel dezer rubriek, maar niet al te ernstig nemen.

Een onzer lezers vraagt, of het, gezien het heidensch cachet der Olympische Spelen, die dezen zomer te Amsterdam gehouden werden, niet de roeping der kerken is, tegen het houden dezer Olympiade binnen onze grenzen protest aan te tekenen, en met name ook H. M. de Koningin kenbaar te maken haar droefheid over Harer Majesteits bezoek aan de Olympiade, en dat nog wel op den Dag des Heeren.

Er ligt altoos iets bijzands in, vragen als deze niet aanstonds bevestigend en met hartelijken bijval te kunnen beantwoorden.

In een tijd, waarin de neiging bij veel christenen tot berusten en meegaan in allerlei toestanden en gewoonten waartegen hun uit het Woord verlicht oordeel toch in verzet staat, met den dag toeneemt, en zooveel onder de leden der gemeente van Christus, ook van de Geref. Kerken, zich weinig rekenschap geven van de roeping hunner kerk ten opzichte van de Overheid — doet het zoo goed te merken, dat er toch altoos ook nog geloovigen zijn, die het publieke leven in 't licht der H. Schrift zien, en zich rekenschap geven van de roeping, die de Kerk des Heeren ten opzichte daarvan heeft. En elke stem, die daarvan blij geeft, zou men daarom zoo gaarne aanstonds bijvallen.

Daarbij komt nog iets anders.

In elken roep om protest tegen wat zich niet verdraagt met de roeping van een gedoopt volk en van een christelijke overheid, is altoos een element van recht en waarheid. Protesteeren tegen het kwaad, in welken vorm en in welken kring het ook opkomt, schijnt altijd en voor ieder, indien al geen dringende plicht, dan toch goed en loffelijk. En wie er niet aanstonds woerklink op geeft, maakt licht den indruk van slap of laf te zijn.

Toch mogen we ons door dergelijke overwegingen niet laten verlokken, om elk protest tegen wat voor den toets van 't Woord Gods niet bestaan kan, maar aanstonds te steunen.

Met de redeneering: dat en dat is in strijd met den wil Gods, en dus, protesteeren, zijn we hier niet klaar. Daarmee zijn we zelfs niet klaar in ons persoonlijk leven.

Elk geloovige is geroepen overal en te allen tijde tegen alle zonde te strijden, niet alleen bij zichzelf, maar ook bij zijn naasten.

Doch niemand denkt er aan, dat dit hem de verplichting zou opleggen, om tegen alle zonde, die hij ziet bedrijven of waarvan hij op eenigerlei manier hoort, in den vorm van bestraffing of protest op te komen.

Vooreerst zou dit het onmogelijke van ons vor-

deren. En in de tweede plaats beseffen we, dat tijd, omstandigheden, levensverhoudingen en tal van andere dingen meer, bestraffing of protest misplaatst en naar menscheijke berekening, volkomen nutteloos kunnen doen zijn, of misschien zelfs het tegengestelde kunnen doen uitwerken van wat we bedoelen.

En nu is het volkomen waar, dat we met het overwegen van deze en dergelijke gegevens zeer voorzichtig moeten zijn, omdat ons arglistig hart er zoo spoedig bij is, daarin een ontheffing te zoeken van wat ons niet aangenaam is — maar het is dan toch een feit, dat we, ook onder dit voorbehoud, onze roeping tot protesteeren dagelijks begrenzen. En dat we dat doen uit overwegingen, die onze conscientie niet bevleken.

Ditzelfde nu geldt ook ten opzichte van de roeping der kerk om te protesteeren tegen zonden in het openbare leven, hetzij bij het volk, hetzij bij de overheid.

Te willen, dat ze tegen al wat er in het publieke leven zondigs is en gedaan wordt bij protest in verzet kome, zou — dat voelt ieder — van de kerk het onmogelijke eischen.

Ze is dus gedwongen zich te beperken.

Doch nu komt de lastige vraag, wat bij die beperking als maatstaf zal gelden, d.w.z. tegen wat voor zonden ze wel openlijk bij protest in verzet zal komen en welke geacht moeten worden daar buiten te liggen.

Bij de beantwoording van die vraag zal dan in de eerste plaats moeten moespreken de roeping welke de kerk als zoodanig, ten aanzien van 't publieke leven in het algemeen, naar het Woord, van 's Heeren wege heeft.

Want ook hier moet, als overal, behoorlijk onderscheiden worden tusschen wat behoort tot de roeping der geloovigen individueel en in den band der onderscheidene levenskringen: huisgezin, familie, vereeniging enz. — en wat hun roeping is als gemeente van Christus. En bij deze laatste moet dan nog weer onderscheiden tusschen wat behoort bij de gemeente in organischen zin, en bij de kerk institutionair genomen.

Doch dan zijn we er nog niet.

Want ook als men dan het veld voor de bemoeiing van de geïnstitueerde kerk (waarover het hier nu gaat), naar alle kanten behoorlijk heeft afgebakend, moet, wijl ook beperking geboden is, nog de vraag beantwoord: welke zonden onder het publieke oordeel der kerk vallen, en tegen welke ze openlijk, in den vorm van bestraffing of protest, haar woord moet doen uitgaan.

Ik stel deze vragen hier niet om ze te beantwoorden — daarvoor is het hier de plaats niet — maar om te doen gevoelen, dat men in gevallen als dat ons nu bezighoudt, niet klaar is met ijver tegen het kwaad en met goeden wil om er tegen te getuigen — maar dat daarbij allerlei theoretische en praktische vragen aan de orde komen. Ook praktische.

Tot deze laatste behoort b.v. deze, of de zonde, waartegen de kerk in een protest getuigend en bestraffend zal optreden, behalve dat haar karakter zulk optreden rechtvaardigt, ook voldoende verzet vindt in de conscientie der geloovigen, om het woord der Kerk het stempel van waarachtigheid op te drukken.

En dan voorts om ook hierop nog de aandacht te vestigen, of men niet door protest of getuigenis tegen eenig bepaald kwaad, den schijn op zich laden kan van een ander, dat mogelijk veel schuldiger en gevaarlijker is, doch waartegen nooit een openbaar getuigenis uitging, licht of althans minder ernstig te achten.

Voor al deze zielkundige zijde van het vraagstuk lijkt me van zeer groote betekenis.

Ook bij de beantwoording der vraag, die onze lezer v. W. aan de orde stelde.

Het zal hem zeker niet moeilijk vallen tal van misstanden, instellingen, gewoonten, vermaken en volkszonden — door de overheid zelve in 't leven geroepen, of anders bevorderd of geduld — die niet minder, die nog veel eer onder het oordeel van de Kerk des Heeren vallen dan de Olympische Spelen.

Afgezien van dit alles, behoeft het overigens te verwonderen noch te ergeren, dat er vanwege de Gereformeerde Kerken geen protest uitging tegen de gehouden Olympiade.

Het zou geen houding gehad hebben zoo ze

getuigd was, of hadden, vaardige priede z geweest.

De ge-

haar di-

hetzelve

Chr. Ge-

Met w-

wat ik c-

ook voe-

daaroor-

Met h-

die hij

volgend-

V.

Van

anna

Skram"

een der

schreef

taling v-

gezinsro-

vijftiger

de beide

om hun

om dez-

lungstef-

Eigen-

heel afz-

andere

van, en

rairen r-

om wie

groepeer

in betre

wat nie

donker

cuncen

durf v-

beeld v-

Vere" z

noemen

van per

altijd i-

het boe

rair-goe-

min of

scheiden

Bij d-

cies an

maar e-

leden z

moge r

zoodat

staan, s

ject v-

leven

anders

den, s

alszood

binding

len. R

het typ

neele

Emma,

effecten

een ac

wereld

daarin

vishje

die af

aparte

dan he

deze fa

komt d

wonen

integre

een gel

Nu l

karakte

bijzond

gevaar,

wil du

derlijk